DE FEBRE PUERPERALI.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS
IN
ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE
FRIDERICA GUILELMA
UT SUMMI
IN MEDICINA ET CHIRURGIA HONORES
RITE SIBI CONCEDANTUR
DIE XX. M. AUGUSTI A. MDCCCXLIX
H. L. Q. S.
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR

ERNESTUS WALBRACH
OCCIDENTALI-BORUSSUS.

OPPONENTIBUS:
E. WUTTIG, MED. ET CHIR. DR.
A. KLINGNER, MED. ET CHIR. DD.
O. KESSLER, MED. ET CHIR. DD.

BEROLINI
TYPIS GUSTAVI SCHADE.

PATRI

OPTIMO, DILECTISSIMO

HASCE

STUDIORUM PRIMITIAS

PIO GRATOQUE ANIMO

D. D. D.

FILIUS.

PROLEGOMENA.

Utendum est excusatione, quod scribere jussus, quamvis tiro in medicina, tamen dissertationem de morbo instituerim, de quo doctissimi et experientissimi viri magnopere dissentiant. At vero quum ut quaeque res maxima ac difficillima est, ita adolescentis ingenium ad eam explorandam atque cognoscendam impellit, tum multos morborum puerperalium, inter quos nonnullos febris puerperalis casus observandi occasio mihi oblata erat; itaque iis, quae integerrimos libros hac de re scriptos perscrutatus, hic illic inveni, cum iis, quae ipse vidi com-

nescentia (inde febris putrida), erysipelas, gangraena nosocomialis, phlebitis ejusque metastases.

Uterus post partum duobus in locis vulneratus est, altero, ubi placenta inserta erat, altero, qui vocatur collum uteri. Attamen cervicem tantum post partum difficilem gravius vulneratam videmus; tum enim ea aut operationibus institutis irritata, aut per longius tempus inter caput foetus et os pelvis compressa est. Cruveilhier affirmat, massam gelatinosam in superficie uteri interna repertam, quae ex sanguine et lympha exsudatis constet, quasi membranam similem ei constituere, qua membri amputati truncus obtegatur; omnino hunc truncum cum utero, a quo placenta revulsa sit, bene comparari posse. Dicit enim[1]: „Venae uteri late patent, nec non vasa in membri amputati trunco. Sola cervicis uteri superficie interna excepta, membrana mucosa nusquam remanet, itaque stratum musculare omni tegumento caret atque nova membrana, sicut membri amputati truncus, obducendum est." Non admodum igitur mirum, uterum vulneratum, imprimis in eo loco, cui placenta inserta esset, in eadem mala incidere posse, quae ad alia vulnera accedere videamus. Jam febris lactea secundum sententiam, quam van Swieten

[1]) Cruveilhier, Anatomie pathologique, Fasc. XIII.

amplexus est, et quam Eisenmann multique alii illustrissimi viri defenderunt, non ad lactis secretionem referenda, sed potius febris traumatica aestimanda est.

Morbi autem puerperales in illo uteri loco, cui placenta inserta erat, hi exstant:

I. Endometritis puerperalis, i. e. inflammatio loci illius, cui placenta affixa erat, quam sine exsudatione omnino non exstare, Rokitansky contendit [1]. Neque id mirum. Inde enim facile intelligitur, quod sanguis puerperarum fibrina abundat, itaque ad massae, quae coagulari potest, exsudationem valde aptus est, praesertim in utero, ad quem per totam graviditatem vim organismi plasticam dirigi, apparet. Differt autem hic morbus a metritide extra puerperium orta exsudatione, quae nunquam deest, febre vehementi, aliarum partium morbis, qui aut morbo disseminando per contiguum, aut lochiis perturbatis vel suppressis provocari possunt, exempli gratia peritonitide puerperali, phlebitide uterina, mania puerperali atque aliis, denique exitu. Exire autem potest endometritis puerperalis:

1. in suppurationem: lochia rursus fluere inci-

---

[1]) Rokitansky, Specielle pathologische Anatomie, vol. II. pag. 558.

piunt atque materie puriformi constant; jam ex quarto vel quinto die aegrotae convalescunt.

2. in exsudationem serosam: tali modo massae antea jam exsudatae et coagulatae solvuntur, atque ex utero interdum contractionibus, quales in partu ipso adsunt, expelluntur [1]).

3. in gangraenam. Bene hic status discernendus est ab uteri putrescentia, de qua infra locuturi sumus. In hoc tertio casu, sicut in vulneribus gangraena affectis, sanie resorpta, febris putrida intrare potest, quam inflammationes metastaticas, quae dicuntur, sequi videmus. Hac sola ratione febrem puerperalem procreari, Ferguson perperam judicat [2]).

II. Erysipelas. Ut in vulneribus, ita etiam in utero vulnerato erysipelas occurrit, cujus in „Schoenlein's specielle Pathologie und Therapie, herausgegeben von einem seiner Zuhörer" nomine metritidis erysipelaceae mentio facta est. Sed multo saepius hic est locus infectionis, abs

[1]) Helm, Die Puerperalkrankheiten, pag. 74.

[2]) Ferguson, Das Kindbettfieber, a. d. Engl. von Kolb, pag. 64.

quo exorsum exanthema in cutem incidit, atque purpuram puerperalem constituit. Febris puerperalis erysipelacea s. purpura puerperalis praecipue iis temporibus occurrit, quibus erysipelas, praeterea quoque erysipelas traumaticum, scarlatina epidemice florent. Nunneley, Sidney, Storrs, Condie, Holmes, Hardey, Elkington observarunt, contagium erysipelaceum, in puerperas translatum, febrem puerperalem provocasse, atque eodem tempore a puerperis aegrotis non gravidas et neonatos infectos, alios in morbos febri puerperali similes, alios in inflammationem erysipelaceam tunicarum serosarum incidisse. Maximi vero momenti est, quod Eisenmann de febre puerperali scarlatinosa narrat[1]), quae anno MDCCXCIX Viennae in puerperis observata atque a Malfatti descripta est. Recentiore quoque tempore purpura puerperalis Viennae occurrit, ejusque symptomata et decursus nobis ab Helm copiosius tradita sunt[2]). Plerumque exanthema in cute erumpit, cui eruptioni horror atque dolor obtusus in utero antecedere solent; attamen purpura nonnunquam sine omni febre oritur, aut haec postea demum accedit.

---

[1]) Eisenmann, Die Wundfieber und die Kindbettfieber, pag. 246 sqq.

[2]) Helm, l. c. pag. 88 sqq.

Exitus fere semper lethalis, si exanthema ad tunicas serosas redit; mania puerperalis, ex hoc fonte orta, semper lethalis.

III. Putrescentia uteri s. Metritis septica. Hunc statum primus Boër morbum genuinum, a gangraena uteri, quippe quae ab inflammatione proficiscatur, discernendum explicavit. Schoenlein, Romberg, Balling, Eisenmann, Albert putrescentiam uteri morbum peculiarem judicant, atque in neurophlogosibus cum gangraena nosocomiali, noma, gastromalacia collocandam esse, existimant. Re vera autem hunc statum pathologicum ab illo, qui in vulneribus nomine gangraenae nosocomialis significari soleat, omnino non differre, inde perspicuum fit, quod inflammatio deest, substantia uteri profunda in massam pulpae quasi analogam mutatur, denique idem, quod in gangraena nosocomiali contagium reperitur.

IV. Phlebitis et Lymphangioitis uterina. Quin phlebitis sicut in vulneribus, ita etiam in illo uteri loco, cui placenta affixa esset, interdum nullo alio morbo antea jam exorto, gignatur atque unicus morbus uteri puerperalis maneat, dubitari non potest. Quod duplici modo fieri manifestum est: aut enim ex genio epidemico eoque saepissime erysipelaceo[1]),

[1]) Eisenmann, l. c. pag. 120.

aut ex miasmate quodam saepius in nosocomiis observato [1]), quod in superficiem internam venarum late patentium invaserit, morbus exoritur. Plerumque vero inde oritur, quod membrana vasorum intima aut aëre aut materie, in placentae insertionis loco secreta vel exsudata, contacta afficitur. Eo facilius autem eam procreari posse elucet, quo magis uterus sive ob innervationem depressam seu ob universam debilitatem relaxatus sit, nam quo minus uterus contrahatur, eo magis vasa pateant necesse est. Lymphangioitis uterina rarius occurrit, quam metrophlebitis, ac fere nunquam sola, sed cum phlebitide complicata observatur. — Ex phlebitide et lymphangioitide uterina inflammationes lobulares, quas dicunt, duplici ratione exoriuntur: aut enim inflammatio usque ad capillaria propagatur, quorum lumen tunc exsudatis expletur, aut pus, in loco primitus affecto formatum, sanguinis circuitu in capillaria provehitur, ubi puris corpuscula, quippe quae majora sint, quam per capillaria progredi possint, remanere itaque sanguinis stasin, inde inflammationem efficere oportet. — Sanguini puris corpusculis admixtis, mania peculiaris existit,

---

[1]) Ipse hic in clinico chirurgico atque ophthalmiatrico hieme praeterito fere omnes, in quibus vel levioris momenti operationes factae essent, in phlebitidem incidere observavi.

cujus morbi post mortem nulla vestigia, nisi quod vasa cerebri majora sanguine abundant, reperiuntur [1]). — Phlebitis et Lymphangioitis ab uteri in abdominis et extremitatum inferiorum venas atque vasa lymphatica propagatae, phlegmasiam albam dolentem procreant, quae est oedema acutum in circuitu vasorum inflammatorum, inde exortum, quod haec impervia sunt et sanguinem a circuitu impediunt, itaque serum exsudatur ac telam cellulosam implet. Eadem hujus morbi origo est, si post menses suppressos observatur; hoc quoque in casu vena tactu filamento solido similis est, quod bis mihi occurrit. Attamen phlegmasia alba dolens saepe etiam inflammatio telae cellulosae metastatica, profecta non a phlebitide uterina, sed potius a febre puerperali, quae in sanguinis dyscrasia sita est, existimanda videtur (similia non raro extra puerperium in morbis exanthematicis, typhosis, exsudatoriis observantur). A tela cellulosa autem hanc inflammationem ad fasciam cruralem, ad neurilema, ad vasa lymphatica transferri posse, constat; adeo nonnunquam exsudata in capsulis synovialibus genu et coxae accedunt [2]).

Praeter hos morbos uteri puerperales interdum

---

[1]) Helm, l. c. pag. 53.

[2]) Rokitansky, l. c. pag. 571.

post partus difficiles atque operationes obstetricias, quibus partes contusae sunt, inflammationem, ulcera, gangraenam non tantum in cervice uteri, sed etiam in tota vagina, genitalibus externis partibusque vicinis reperimus.

Jam quaeritur, num praeter illos morbos certum quendam locum habentes atque eos, qui inde exoriri possint, febris peculiaris statuenda sit, an febris sic dicta puerperalis ad illa mala localia referatur liceat? Quin vero febris puerperalis pro morbo peculiari habenda sit, dubitare non possumus, si ad illos casus respicimus, in quibus sectione nulla mali localis vestigia vel omnino nihil reperimus[1]).

Praeterea quaeritur, utrum in febre puerperali, quae non ad morbos uteri supra expositos referri possit, febris una cum inflammationibus aliorum organorum late patentibus, quae ejus plerumque comites sint, ex dyscrasia sanguinis oriatur, an potius febris symptomatica earum inflammationum judicanda sit? Haec quaestio crasium doctrinam attingit, de qua omnino medicorum sententiae valde inter se differunt: alii enim hanc doctrinam, quippe quae nihil nisi hypothesis nullis argumentis certis probata sit, omnino rejiciunt, alii, quam plurimos

---

[1]) Detroit, Cursus der Geburtshülfe, vol. II. pag. 1097.

possunt, morbos crasi sanguinis mutata explicare student, sicut exempli gratia recentissimo tempore Dietl pneumoniam in crasi pneumonica positam esse contendit. Sed longum est, hic ea de re copiosius disserere. Sicut febrem pneumoniae comitem, ita febrem puerperalem mutata sanguinis compositione procreari, propterea statuendum nobis videtur, quod febris adesse potest, priusquam morbi locales orti sunt, id quod ipse saepius jam observavi, vel adeo nonnunquam nihil in mortuis reperitur, si aegrotae brevi defunctae sunt.

Si vero febris puerperalis a dyscrasia sanguinis, quae et febrem vehementem et plerumque inflammationes late diffusas efficit, proficiscitur, quod idem in typho, in febribus exanthematicis supponitur, quaeritur, quaenam sanguinis mutatio pathologica in morbo, de quo agitur, statuenda sit? Duae imprimis hac de re sententiae existunt: sunt, qui febrem puerperalem morbos sanguinis vulgares puerperio paullulum modificatos putent, et sunt, qui eam pro statu pathologico peculiari habeant. Illam sententiam jam Hippocrates profitetur, arbitratus, febres puerperales ab ipso observatas ex parte morbos epidemicos vulgares judicandas esse, et recentiore tempore Stoll „Nulla" inquit „febris est, quae non aliquando in puerperam cadat, ea vero praeprimis, quae constitutioni praeest." Eisenmann

qui summam huic rei operam navavit, demonstrare conatus est, omnes morbos acutos in puerperas cadere, itaque causas febris puerperalis fieri posse; naturam hujus morbi inde intelligi contendit, quod illi varii morbi in uterum vulneratum incidant, aut certe, quamvis in alio loco exorti, tamen mox eo usque propagentur. Fuerunt etiam, qui hunc illum morbum solum febris puerperalis causam statuerent. Ut exempla afferam, Pouteau primus a processu erysipelaceo hanc febrem pendere docuit; neque vero unquam permulti hanc sententiam amplexi sunt. Cruveilhier tantum de typho puerperali verba facit. Piorry, ex numero illustrissimorum recentissimi temporis haematopathologorum, varias febris puerperalis formas, quibus morbos illos uteri locales adnumerat, typhaemiarum species esse judicat, atque discernit la métrite, la péritonite, la phlébite typhohaemique; eas autem plerumque ex pyaemia aut peculiari sanguinis crasi, quae a sanie resorpta pendeat, oriri putat. Similem esse sententiam, quam de hac re Ferguson proponit, eam tamen in sola uteri gangraena probandam videri, ex iis, quae supra jam diximus, elucet. — Sane concedendum est, permultos morbos acutos in puerperas cadere, adeo ipso puerperio saepe insolitam conditionem procreari atque illos morbos in puerperis varie modificari ac facile charactere adyna-

mico imbui posse. Sed saepissime varii morbi acuti puerperas offendunt, quorum symptomata, decursum, exitus vix modificari videmus. De erysipelate supra jam disseruimus. Nec non febrem intermittentem puerperis parcere satis experientia docuit; vix autem hic morbus puerperis periculosior videtur, quam aliis aegrotis, dummodo recte cognoscatur et bene curetur. Febrem enim intermittentem perniciosam puerperalem, quam dicunt, febribus intermittentibus adnumerandam esse, nullis argumentis confirmatur, nisi horroribus periodicis, qui potius ex phlebitide oriuntur. Casum lethalem rheumatismi articularis sine ulla complicatione ipse in puerpera observavi, nulla re insignem nisi febris vehementia; numerabantur enim pulsuum ictus 192. Saepe in puerperas inflammationes irruere videmus, omnino non ab aliis inflammationibus differentes, nisi fortasse majore pulsuum frequentia. Helm affirmat[1]), in nosocomio Viennensi obstetricio puerperas in pluribus catarrhi russici et typhi epidemiis liberas ab his morbis mansisse, contra in cholerae asiaticae epidemia fere omnes mortuas esse; saepius in hac magni momenti complicationes cholerae et morborum puerperalium se observasse. Itaque quum negari non possit, permultos morbos acutos puerperas aggredi atque fere solitum in iis decursum facere

[1]) Helm, l. c. pag. 23.

posse, inde sanguinis crasin, in qua febris puerperalis sita est, explicare non debemus; quaevis enim puerperarum febris tunc febris puerperalis nominanda esset. Quo factum est, ut multae epidemiae nomine febrium puerperalium traditae non febres puerperales, sed vulgares ac soliti morbi epidemici fuerint, ad quos puerperas opportunas fuisse, quorum decursum ibi rapidiorem atque magis periculosum factum esse, non mirum. Febris puerperalis autem, quamvis saepe eam genio epidemico modificari videamus, quod idem in omnibus fere morbis fieri potest, tamen haud raro constitutione morborum omnino non afficitur. Quare cum Cruveilhier consentire debemus, qui in dissertatione de typho puerperali[1]) demonstrare studet, hujus morbi frequentiam ac periculum inde allatum eo magis increscere, quo majore puerperarum multitudine nosocomium abundet, eandemque typhi puerperalis causam statuendam esse, ex qua typhus nosocomialis et navalis fiant. Itaque Canstatt summo jure adnotat[2]): „Jene perniciösen Kindbettfieber aber, welche ohne Einschleppung eines Miasma's oder Contagium's von aufsen her sich spontan in den engen Räumen von mit Wöchnerinnen und

---

1) Commentarii majales de la Révue méd. pag. 169.

2) Canstatt, Handbuch der medicinischen Klinik. vol. II. pag. 825.

Neugebornen überfüllten Entbindungshäusern entwickeln, und ihr Dasein dem aus concentrirten animalischen Exhalationen ihrer Inwohner sich bildenden Miasma verdanken, — jene Kindbettfieber, sage ich, als einen wahren Puerperaltyphus zu betrachten, ist insoferne Grund gegeben, als auch hier das Miasma animalischen Ursprungs ist, und die Krankheit, abgesehen von der besonderen Lage der Befallenen, sowohl ihrer Entstehung als ihrer Beschaffenheit nach offenbare Analogie mit dem Kerker-, Schiffs-, Lager-Typhus darbietet. Manche Epidemien sind dadurch entstanden, dafs die Luft der Gebäranstalt durch miasmatische Ausdünstungen aus schlecht geräumten Abzugskanälen, Abtritten u. dgl. verdorben wurde". Ego autem, Kiwisch sententiam[1]) amplexus, sporadicos quoque febris puerperalis casus miasmate exhalationibus animalibus exorto, cujus vis valde diminuta sit, effici censeo. Puerperium ad hunc morbum faciendum multa affert. Irritatio nervorum maxima cum partus actu conjuncta atque vulneratio, contusio, ruptura partium genitalium saepe gravissimae praedispositionem ad morbos magnopere augent; itaque ex febre lactea saepe febrem puerperalem oriri vi-

---

[1]) Kiwisch v. Rotterau, Die Krankheiten der Wöchnerinnen. vol. I. pag. 23.

demus. Crasis sanguinis peculiaris, quamquam a chemicis nondum in aprico posita, tamen multis phaenomenis probata, fortasse ejusmodi est, quae facile miasmate in dyscrasiam puerperalem mutetur. Depressio nervorum irritationem secuta febri fere semper characterem adynamicum impertit, nam Busch febrem puerperalem inflammatoriam solas in feminas plethoricas, robustas, validas, jam ad habitum virilem pronas, incidisse comperit [1]. Denique inversio acervationis ac fluxionis sanguinis ex utero diminuto prosecuta, lochia fluentia, lactis secretio recens instituta multas corporis partes ita praedisponunt, in quibus facillime febris puerperalis inflammationes provocet, imo etiam sine illa febre aliis de causis inflammationes oriri possint. Itaque non mirum est, quod in febre puerperali fere semper peritonaeum ac partes vicinae utero, quo per totam graviditatem sanguis et plasma attrahebantur, atque nunc etiam lochia secernuntur, inflammata sint, imprimis vero peritonaeum relaxatum, quod in graviditate valde expansum atque tensum, utero partu liberato, tonum non statim recipiat. Praeterea organa respirationis, quum a mammis prope absint, quae, ut uterus in graviditate, nunc sanguinem ac plasma attrahunt, ad inflammationes et

[1] Busch, das Geschlechtsleben d. Weibes. vol. IV. p. 856.

puerperales et de aliis causis ortas maxime propensa sunt. Quibus expositis satis demonstrasse nobis videmur, febrem puerperalem in dyscrasia sanguinis typhosae simillima a miasmate una cum puerperio profecta sitam esse, unde et febris vehemens eaque fere semper nervosa, et plerumque inflammationes late diffusae pendeant.

Inde quod morbi uteri locales supra expositi inter se saepe conjunguntur iisque febris puerperalis complicatur, inde quod alii morbi acuti, qui in puerperas ceciderunt, insolito exitu finiuntur graviusque afferunt periculum atque in loca insolita invadunt, multi errores exorti sunt. Alii enim cuivis febri, quae in puerpera occurrat, febris puerperalis nomen indunt, alii hoc nomen plane rejici volunt, alii naturam hujus morbi eam esse contendunt, ut semper endemice aut epidemice exoriatur, alii denique modo hunc modo illum morbum localem nomine febris puerperalis appellant.

Quibus factum est, ut de nullo alio morbo tot et tam diversae sententiae a medicis editae sint. Jam Hippocrates, quum, historias morbi octo enarrans [1]), eadem visa, quae in febre puerperali reperiantur, referat, prima hujus morbi monumenta

---

[1]) Hippocratis de morbis popularibus. Lib. I. Sect. II. aegrae 4, 5, 11; Lib. III. Sect II. aegrae 10, 11, 12; Sect. III. aegrae 2, 14.

nobis tradit. Quorum casuum alios morbos epidemicos communes habebat, alios ad lochia suppressa referebat; ab iis autem uteri inflammationem, suppurationem, ulcerationem valde foetidam, de quibus alio loco disserit[1]), summo jure distinguebat. Medici post eum viventes lochia suppressa solam hujus morbi causam continere putabant. Willisius primus erat, qui momine febrium puerperarum utens, eas febres essentiales esse contendebat, dicens: „Puerperarum febres quoad essentias a synocho tum simplici tum putrida plurimum differre e signis et symptomatibus earum rite perpensis liquido constat". Morbos puerperarum acutos a tribus causis deducit; pendere enim eos primum ex eo, quod febris lactea simplex aut constitutione mala, aut diaeta perversa, aut animi motibus maligna ac putrida fiat, deinde a lochiorum secretione, denique ab uteri post partum conditione. Quum jam Mercurialis prima lactis metastasium doctrinae elementa tradidisset, Willisius primus lactationem mutatam causis febris puerperalis adnumeravit; sed demum Puzos doctrinam, secundum quam omnino febres puerperales a lactis anomaliis proficiscantur, perfectam omnibusque numeris absolutam edidit. Hanc doctrinam postea permulti medici amplexi sunt, inter quos Berendt, Hufeland, Boer,

---

1) Hippocratis de morbis mulierum. Lib. I. cap. 60, 69, 70.

Hecker fuerunt, qui eam etiam magis elaboraverunt; hodie vix ullum medicum animo praeditum inveneris, qui hanc monstrosam doctrinam profiteatur. Riverius primus si rite fluentibus lochiis febris oriatur, illam vel ex bilioso humorum apparatu. vel ex diaetae erroribus provenire dixit, itaque novam de febrium puerperalium ortu doctrinam proposuit, quam etiam apud Stoll iterum reperimus, qui naturam biliosam plurimarum febrium puerperalium professus est. Denique Felix Plater nominandus est, qui primus uteri inflammationem omnium morborum puerperalium causam proximam esse dixit, quam sententiam recentiore tempore R. Lee omni ex parte adoptavit. Quum in febre puerperali fere semper post mortem exsudata in cavo peritonaei reperiantur, haud difficile est intellectu, quomodo factum sit, ut medici etiam illuc morbi sedem collocaverint. Hunter primus febrem puerperalem nihil nisi peritonitidem esse contendit, ejusque sententiam, a Walther in Germaniam translatam, hic plures quam ullam aliam sententiam medici professi sunt, inter eos P. Frank, Sprengel, Marcus, Horn, Siebold et fere omnes medici obstetricii. Recentissimo quoque tempore Kiwisch et Helm illum puerperarum morbum, quem febrem puerperalem peculiarem statuimus, ita explicaverunt, et Schoenlein in libro „Schoenlein's Spec. Path.

u. Ther. etc." cujus jam supra mentionem fecimus, febrem puerperalem ex peritonitide oriri dicit [1]), quae a simplici peritonitide eo modo differat, quo dysenteria a simplici intestini crassi inflammatione, attamen equidem Schoenlein docere audivi, febrem puerperalem a sanguinis dyscrasia, cujus natura ignota quidem sit, quae autem atqui dyscrasia typhosa praeter febrem vehementem variorum organorum morbos locales procreet, deducendam esse. Restare videtur, ut dicamus, quae ab iis, qui recentissimo tempore hac de re scripserint, tradantur; haec autem sunt:

R. Lee febrem puerperalem, cui locales quoque morbos uteri adnumerat, ex inflammatione uteri atque organorum ei adnexorum oriri censet. Quatuor igitur species discernit: inflammationem tunicae uteri serosae atque peritonaei, inflammationem organorum utero adnexorum, eorum ovarii, tubarum Fallopii, ligamentorum uteri latorum, inflammationem tunicae mucosae atque telae muscularis uteri, denique inflammationem ac suppurationem in vasis uteri.

Eisenmann quamvis fere febrem, quae in puerperam cecidit, febrem puerperalem appellat, eamque ex omnibus morbis acutis nasci posse

[1]) Schoenlein's Spec. Path. u. Ther., nach dessen Vorles. herausg. v. einem s. Zuhörer, vol. I. pag. 432.

putat, quippe qui in placentae sede germinantes ac provenientes, ibi infectionem localem importent, ex qua inde infectio sanguinis itaqne febris oriatur; raro tantum evenire, ut infectio sanguinis jam ante partum alio loco exorta et febris infectioni locali, quae omnino nunquam desideretur, praecedat eamque provocet. Itaque discernit febrem puerperalem phlogisticam, erysipelaceam, variolosam, rheumaticam, miliarem, catarrhalem, pyrosam, typhosam, biliosam, intermittentem, septicam. Symptomatibus ex infectione locali seu primaria seu secundaria emergentibus omnes uteri morbos puerperales explicat. Eandem explicandi rationem in vulnera transferens, fere tot febres traumaticas, quot febres puerperales, discernit; ut exemplum afferam, gangraenam nosocomialem typhum traumaticum i. e. in vulnere locum tenentem, putrescentiam uteri metrotyphum esse existimat.

Helm nomen febris puerperalis rejiciens, morbos puerperales eos esse, qui in puerperas cadant atque in iis conditione peculiari, qua organa quaedam in puerperio utantur, ea genitalium, peritonaei, mammarum, cutis modificentur, contendit eosque mere inflammatorios habet; quare secundum organa affecta metrophlebitidem, metrhymenitidem, oophoritidem, koleitidem et perinaeitidem, purpuram, peritonaeitidem, mastitidem puerperales discernit.

Kiwisch summi momenti esse judicat, quod ex miasmate morbis oriatur, quare febrium puerperalium nomine morbos puerperarum epidemicos, ab utero profectos atque inde secundum certas quasdam leges propagatos appellat; et dyscrasiam sanguinis primariam phlogisticam esse existimat, et mala localia inflammationes habet. Tres imprimis species distinguit: peritonitidem puerperalem, phlebitidem et lymphangitidem uterinam, metrhymenitidem et endometritidem.

Busch febrem puerperalem eos puerperarum morbos nominandos esse censet, qui a revolutione intra puerperium in corpore feminae eveniente ac functionibus organismi ad puerperium spectantibus perturbatis pendeant, eamque secundum diversas affectiones locales dividit in peritonitidem puerperalem, febrem puerperalem, in qua cerebrum imprimis aegrotet, phlebitidem uterinam, putrescentiam uteri, denique febrem puerperalem cum inflammationibus mammarum atque extremitatum inferiorum conjunctam.

Jam vides peritonitidem puerperalem ab Helm, Kiwisch, Busch nominatam eundem morbum esse, quem, nomine febris puerperalis utentes, exposuimus.

Libri in auxilium vocati:

Hippocratis de morbis popularibus Lib. I et III.
— de morbis mulierum Lib. I.

R. Lee, Untersuchungen über das Wesen und die Behandlung einiger der wichtigsten Krankheiten der Wöchnerinnen. Aus dem Engl. mit Zusätzen von Schneemann. Hannover 1834.

Schönlein, Specielle Pathologie und Therapie, nach dessen Vorlesungen niedergeschrieben und herausgegeben von einem seiner Zuhörer. Würzburg 1832.

Eisenmann, Die Wundfieber und die Kindbettfieber. Erlangen 1837.

Helm, Monographie d. Puerperalkrankheiten. Zürich 1839.

Ferguson, Das Kindbettfieber. Aus dem Engl. mit Noten von Kolb. Stuttgart 1840.

Kiwisch, Ritter v. Rotterau, Die Krankheiten der Wöchnerinnen. Prag. 1841. Bd. I.

Rokitansky, Handbuch der pathologischen Anatomie. Wien 1842. Bd. III.

Busch, Das Geschlechtsleben des Weibes. Leipzig 1843. Bd. IV.

Detroit, Cursus der Geburtshülfe. Berlin 1846. Bd. II.

Canstatt, Handbuch der medicinischen Klinik. Erlangen 1847. Bd. II. Abth. II.

VITA.

Franciscus Fridericus Ernestus Walbrach, d. XXV. m. Novembris a. h. s. XXVI. Conicii, Borussiae Occidentalis oppido, patre Guilelmo, medico cohortis, matre Emma e gente Rotzoll, quos adhuc viventes summa cum pietate diligo atque veneror, natus, confessioni evangelicae addictus sum. Quatuor annorum puer initio in schola privata, deinde in schola publica patriae primis litterarum elementis imbutus, anno aetatis septimo in Gymnasii Coniciensis, tunc directore Gabler florentis, nunc auspiciis Dr. Brueggemann laetantis, classem propaedeuticam tum temporis existentem receptus atque post biennium in ejus classem sextam transpositus sum. Quod quum per decem annos frequentassem, maturitatis testimonio instructus, m. Octobri a. MDCCCXLV Berolinum petii atque civibus instituti regii medico-chirurgici Friederico-Guilelmiani adscriptus sum.

Ubi per quadriennium hasce audivi lectiones:

Cel. Werder de logice et psychologia;

Cel. Preufs de historia;

Ill. Hecker de encyclopaedia et methodologia medica, de libris Celsi et aphorismis Hippocratis, de pathologia generali, de psychologia, de historia medicinae;

Ill. Lichtenstein de zoologia;

Ill. Link de botanice, de historia naturali generali, de physiologiae generalis elementis, de cryptogamia;

Ill. Schultz de botanice;

Ill. Weifs de mineralogia;

Ill. Dove de physice;

Ill. Mitscherlich sen. de chemia et organica et anorganica, de pharmacia;

Ill. Schlemm de osteologia, syndesmologia, splanchnologia;

Ill. Mueller de anatomia et universa et organorum sensuum, de physiologia, de anatomia et comparata et pathologica;

Exp. Bruecke de histologia microscopica;

Beat. Eck de physiologia, de semiotice et therapia generali, de morbis contagiosis, de morbis simulatis et dissimulatis;

Ill. Mitscherlich jun. de materia medica, de medicamentis excitantibus;

Beat. Horn de morbis psychicis;

Ill. Schoenlein et Ill. Romberg de pathologia et therapia speciali;

Ill. Juengken de chirurgia, de vulneribus;

Cel. Troschel de fracturis et luxationibus;

Cel. Boehm de akiurgia, de ophthalmiatrice;

Ill. Casper de arte formulas medicas rite concinnandi, de medicina forensi;

Ill. Schmidt de arte obstetricia.

Praeterea practicis exercitationibus me instituerunt: Ill. Mueller una cum Ill. Schlemm arte cadavera rite secandi; Cel. Troschel arte fascias rite applicandi; Cel. Boehm operationibus in cadavere faciendis; Exp. Traube auscultatione et percussione; Ill. Schmidt exercitationibus obstetriciis; Ill. Casper exercitationibus medico-forensibus et explorationibus in vivis et mortuis instituendis.

Denique practicans interfui clinicis chirurgicis et ophthalmiatricis Exp. Angelstein, Ill. Langenbeck, Ill. Juengken; policlinico chirurgico et ophthalmiatrico Exp. Angelstein, Ill. Langenbeck; clinicis medicis Cel. Wolff, Ill. Schoenlein; policlinico medico Ill. Romberg; clinico syphilitico Exp. Simon.

Quibus omnibus viris, optime de me meritis, quam maximas possum gratias ago semperque habebo.

Jam vero tentaminibus, quam philosophico tam medico, nec non examine rigoroso coram Gratioso Medicorum Ordine rite superatis, spero fore, ut dissertatione thesibusque defensis, summi in medicina et chirurgia honores in me conferantur.

THESES.

1. Omnes hominum actiones ab egoismo proficiscuntur.
2. Pathologia, nisi pathologia experimentali adjuvante, ad perfectionem evehi non potest.
3. Omnes morbi psychici in morbis corporis positi sunt.
4. Aqua frigida praestantissimum remedium est.
5. Syphilis primaria sine Mercurio curanda est.
6. Funiculo umbilicali prolapso, applicatio forcipis versioni praeferenda est.